

SPRAWOZDANIE
Z VI MIĘDZYUCZELNIANEJ KONFERENCJI DOKTORANTÓW
PEDAGODZY I PSYCHOLODZY WOBEC WYZWAŃ EDUKACYJNYCH –
WARSZTAT MŁODEGO BADACZA
Warszawa, 16-17 marca 2017 roku

W dniach 16-17 marca 2017 roku w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie odbyła się VI Międzyuczelniana Konferencja Doktorantów zatytułowana *Pedagodzy i psycholodzy wobec wyzwań edukacyjnych - warsztat młodego badacza*. Pomysłodawcą konferencji był Samorząd Doktorantów ASP we współpracy z przedstawicielami innych ośrodków akademickich takich, jak: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (Wydział Pedagogiki i Psychologii), Uniwersytet Warszawski (Wydział Pedagogiczny), Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (Wydział Nauk Pedagogicznych), Uniwersytet Szczeciński (Wydział Humanistyczny). Spotkania te mają charakter cykliczny i - jak stwierdzili organizatorzy - na stałe wpisały się w mapę wydarzeń naukowych w Polsce.

U podstaw organizacji konferencji legło założenie, iż jej seminaryjny, interdyscyplinarny charakter (55 zarejestrowanych uczestników: profesorów, doktorów, magistrów, studentów) i przemyślana formuła (panele dyskusyjne poświęcone wybranym metodom badawczym) umożliwią nie tylko twórczą wymianę poglądów, ale także doprowadzą do autorefleksji na temat celowości i sensowności podejmowanej przez młodych badaczy problematyki.

Spotkanie podzielono na kilka bloków tematycznych. Pierwszy dzień obrad określono mianem „Szkoły Mistrzów”. Dotyczył on wystąpień profesorów na temat metodologicznych problemów w naukach społecznych. Jeszcze tego samego dnia po

przerwie rozpoczęły się panele dyskusyjne, w ramach których swoimi refleksjami metodologicznymi dzielili się młodzi doktorzy. Drugi dzień konferencji natomiast był przeznaczony wyłącznie dla doktorantów. Prezentowali oni wówczas swoje projekty badawcze, tła koncepcyjne, obszary zainteresowań oraz metody stosowane w badaniach własnych.

Uroczyste otwarcie konferencji poprzedzono krótkim rysem historycznym i wymienieniem instytucji współpracujących przy jej organizacji. Przemówienie inauguracyjne wygłosił Stefan M. Kwiatkowski - Rektor APS. Profesor podkreślił kapitał i wielowymiarowe korzyści płynące z tego typu spotkań. Wspomniał nie tylko o przełamaniu enklawy na rzecz współpracy między uczelniami, podkreślił również wymianę myśli, zwiększenie możliwości badawczych czy poszerzenie sieci towarzyskich, co jest istotne z profesjonalnego i osobistego punktu widzenia. Kończąc wyraził nadzieję, że rozpoczynająca się konferencja zaowocuje „nowym impulsem” do wspólnego myślenia metodologicznego w naukach społecznych.

Osobista opowieść o „radości obserwacji rozwoju idei, która stała się faktem” to główny wątek wystąpienia Macieja Tanasia. Dziekan Wydziału Nauk Pedagogicznych APS klarownie wyjaśnił, czego dotyczy zaakcentowana we wstępie sentencja. Wspomniał bowiem o podziałach w nauce, które zmieniają się jak w kalejdoskopie. Stwierdził, że uczelnie budują między sobą mury, wprowadzając chaos a nie li tylko zróżnicowanie. Za przejaw chaosu uznał brak ogólnych teorii. Wymiarem łączącym samodzielne dyscypliny w spójną całość uczynił akademickość. Więcej, niejako wezwał studentów z niejednorodnych dziedzin naukowych do sojuszu: „Wyzbycia się lęku na rzecz odwagi we wspólnym dyskursie”.

Po tak wzniosłym apelu rozpoczęły się wystąpienia kierowników i opiekunów studiów doktoranckich z poszczególnych ośrodków. Od paradoksu w obliczu zmian Ustawy o szkolnictwie wyższym rozpoczął Grzegorz Szumski. Swój wywód o studiach trzeciego stopnia nazwał trudnym ze względu na czas polityczny, w jakim znajdują się obecnie polskie ośrodki akademickie. Nadmienił, że zbliżająca się rzeczywistość wymaga efektywnej konfrontacji. Rekrutowanie doktorantów nazwał zaś prywatnym interesem uczelni - dalekim od poczucia misji naukowej. Wskazał także nowy trend w edukacji, jakim jest umiędzynarodowienie nauki.

Po wykładowcy APS głosu udzielono Annie Murawskiej, pełniącej funkcję opiekuna studiów doktoranckich w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego. Profesor poświęciła swoje wystąpienie krótkiej historii i prężnej działalności Wydziału Humanistycznego oraz różnym formom jego życia naukowego, eksponując dokonania Koła Młodych Pedagogów.

Następnie spersonalizowaną specyfikę studiów na Wydziale Psychologii i Pedagogiki UMCS w Lublinie scharakteryzowała Katarzyna Klimkowska, podkreślając zarazem w kilku zdaniach podstawowe trudności finansowe i rekrutacyjne, z jakimi boryka się jej rodzimy Uniwersytet.

W komentarzu do politycznych przeobrażeń utrzymała swoją wypowiedź Ewa Przybylska. Profesor zaznaczyła, że „wszystko, co się dzieje na UMK w Toruniu to próba poszukiwania kierunku działań”. Jako cel nadrzędny uczelni wskazała umiędzynarodowienie studiów doktoranckich.

Dylematy podjęte przez kierowników i opiekunów studiów doktoranckich zamknął Rafał Godoń (w zastępstwie za Małgorzatę Żytko). Wymienił on realne dylematy, z jakimi ma do czynienia Uniwersytet Warszawski. Należy do nich przede wszystkim niska frekwencja na zajęciach fakultatywnych i na seminariach międzynarodowych. W kontekście przeplatających się przez wszystkie wypowiedzi zmian ustawowych w szkolnictwie wyższym profesor UW dodał, iż zmiany te choć wydają się konieczne, nie powinny mieć jednak charakteru selekcyjnego lecz wspierający młodych badaczy.

Po prezentacji poszczególnych uczelni rozpoczął się wykład inauguracyjny Bogusława Milerskiego. Tytuł wystąpienia - *Racjonalność kształcenia szkolnego* jest jednocześnie - jak wskazał profesor - tematem projektu naukowego finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Nowym zadaniem badawczym autor nazwał analizę kształcenia szkolnego z perspektywy jego wewnętrznej logiki, zwanej racjonalnością przypisywaną kształceniu przez jego uczestników. Wskazał, że identyfikacja racjonalności umożliwia zrozumienie sposobów uprawomocnienia kształcenia (postrzegania przez nauczycieli, uczniów i rodziców jego sensu). Obecni w sali słuchacze dowiedzieli się, że w projekcie wykorzystano dwie koncepcje metodologiczne: eksploracyjną i weryfikacyjną. Ramy krytyczne określała zaś hermeneutyka. Profesor wskazał na wyodrębnione typy racjonalności: prakseologiczną, hermeneutyczną, emancypacyjną, negacyjną. W efekcie, poprzez bezpośrednie badania procesów oświatowych z perspektywy założonej koncepcji,

twórcy wysunęli pewne wnioski. Na szczególną uwagę - zdaniem referenta - zasługują wyniki dotyczące dominacji racjonalności prakseologicznej i jej korelacji z racjonalnością emancypacyjną oraz fenomen emancypacji wsobnej (rozumianej jako: ekonomicznej, życiowej).

Po przerwie metodologiczny blok prelekcyjny w ramach „Szkoły Mistrzów” zapoczątkowało wystąpienie Jarosława Gary zatytułowane *Fenomenologia jako nauka myślenia – u podstaw warsztatu badań ejdetycznych*. W swojej spójnej narracji profesor odniósł się do siedmiu zagadnień. W kolejności były to: (a) epistemologiczny status fenomenu i metody fenomenologicznego postępowania; (b) fenomeny a problem intencjonalności aktualnej świadomości; (c) fenomeny a problem ontologii ugruntowania części i całości; (d) operacjonalizacja fenomenologicznych nastawień badawczych; (e) ideacja i przedmiotowy status fenomenologicznych twórców idealnych; (f) myślenie uzmienniające jako wyobrażeniowe poszukiwanie granicy; (g) fenomenologia jako poszukiwanie momentów atrybutywnych i pryncypiów.

Po wymagającym szczególnej koncentracji dyskursie filozoficznym, głos oddano Ekkehardowi Nuislowi - profesorowi UMK. Wystąpienie *Empirical research in education – some ideas for the preparation of doctoral thesis* mimo prezentacji w języku angielskim było rzeczywistą próbą udzielenia wskazówek młodym badaczom. Profesor podjął problem podstaw teoretycznych i empirycznych koncepcji pracy naukowej oraz zaakcentował konieczność znalezienia ciekawego pola badawczego. Wymienił także swoje spostrzeżenia w zakresie gromadzenia danych, analizy wyników badań czy sposobów ich prezentacji. Zagadnienia niemal oczywiste, jasno przypomniane, nabrały nowej jakości i znaczenia.

„Szkołę Mistrzów” zakończył wykład Romana Dolaty *Wiek rodziców a szkolne funkcjonowanie uczniów*. Profesor złamał niejako schemat poszczególnych wystąpień. Zanim bowiem przedstawił strukturę swojej wypowiedzi, żartobliwie zaznaczył, że „konferencje są najlepszym, co badaczowi może się wydarzyć, ponieważ krytyczne strzały otwierają oczy, dlatego wystawiam się na strzał”. Zaprosił tym samym słuchaczy do dyskusji konkludującej. Właściwy wywód jednak rozpoczął od postawienia kluczowego pytania: Czy późne oraz wczesne rodzicielstwo to czynniki ryzyka dla szkolnego funkcjonowania dziecka? Wśród hipotetycznych mechanizmów autor wymienił tezę, iż późne rodzicielstwo zwiększa

ryzyko wad genetycznych, wczesną śmierć opiekunów i słabsze więzi społeczne. Wczesne macierzyństwo czy ojcostwo zaś ma związek z rosnącymi zasobami ekonomiczno-kulturowymi rodziny. W dalszej części wywodu profesor powołał się na zastate dane z badań europejskich. Interesująca prezentacja na temat doboru szeroko profilowanej grupy badawczej (przebadano bowiem podmioty ze 176 placówek z wyłączeniem szkół specjalnych, sportowych czy przyszpitalnych) czy o ogólnym modelu liniowym analizy *ex-post* doprowadziła do zasadniczego wniosku, iż zarówno wczesne, jak i późne rodzicielstwo nie są znaczącym czynnikiem ryzyka.

Po przerwie rozpoczęły się panele dyskusyjne pod hasłem - *Refleksje metodologiczne młodych doktorów*. W tym miejscu ograniczę się do analizy kilku wystąpień. W bloku tematycznym prowadzonym przez Annę Murawską, jako pierwsza wyniki swoich badań przybliżyła Teresa Joanna Andrzejewska, korzystając z własnego doktoratu zatytułowanego *Relacja „mistrz-uczeń” w edukacji akademickiej na przykładzie artystycznej szkoły wyższej*. W swoim wystąpieniu autorka wskazała uwzględnione w pracy badawczej paradygmaty (humanistyczny i interpretacyjny), cel nadrzędny (opis i zrozumienie relacji „mistrz-student”) oraz sformułowany problem główny (Jaka jest relacja „nauczyciel-student w akademickiej szkole wyższej?). Wyniki badań nie obejmowały tej części wystąpienia. Uczestnicy mogli jednak poznać warsztat naukowy badaczki.

O długiej drodze do... traktowała prezentacja Katarzyny Kołaczyńskiej. Choć temat wystąpienia uzupełniony był o pytanie: *Jak do tego doszło, że zostałam młodym doktorem?*, w trakcie prelekcji nie dało się wyłuskać odpowiedzi nawiązującej do tytułu. Autorka skupiła się raczej na przedmiocie badań, którym uczyniła rodzinę w obliczu wyzwań opiekuńczych wobec człowieka starszego. Dalej, wskazała problem główny (Jak zmienia się funkcja opiekuńcza rodziny wobec seniora?), ramy teoretyczne (m.in. teorie systemowe), specyfikę pola badawczego i grupy osób badanych (opiekunowie rodzinni z uwzględnieniem wieku, pokrewieństwa, czasu opieki – 17 kobiet, 3 mężczyzn). W konkluzji uczestnicy panelu szczegółowo zapoznali się z trajektorią opieki nad seniorem, na podstawie wykresu potencjału trajektorijnego od wektora czasu. W tym miejscu można nadmienić, że dyscyplina czasowa ewidentnie nie przeszkadzała referentce w prowadzeniu osobliwego monologu na temat swojej pracy badawczej.

Za interesujące należy uznać wystąpienie Kamila Miszewskiego dotyczące *Adaptacji więźniów długoterminowych do warunków więziennych*. Merytorycznie spójna, fascynująca opowieść młodego badacza, płynnie wprowadziła słuchaczy w sekretne życie osadzonych. Autor wyjaśnił, kim jest więzień długoterminowy oraz czym jest prizonizacja. W trakcie wypowiedzi przedstawił także problem główny sprowadzony do pytania: Jaki typ adaptacji wybierany jest przez więźniów długoterminowych najczęściej? Nie omieszkał także podzielić się z grupą wynikami badań, na podstawie których okazało się, że spośród 15 osadzonych (powyżej 5 lat pozbawienia wolności) aż w 9 przypadkach obrany typ adaptacji nie zmienił się. Tym akcentem, w późnych godzinach wieczornych, zakończył się pierwszy dzień warszawskiej konferencji

W kontekście wystąpień dnia następnego, słowem komentarza obejmę dyskusję magistrów zajmujących się badaniami jakościowymi. Ten panel tematyczny rozpoczęła Marta Czerniak-Czyżniak, poruszając zagadnienie *Znaczenia refleksyjnej praktyki w kształceniu przyszłych nauczycieli*. Prelegentka wskazała na potrzebę wykorzystywania koncepcji refleksyjnej praktyki w kształceniu ekologicznym nauczycieli wczesnej edukacji, co skomentowała w tonie polemicznym Barbara Smolińska-Theiss. Kolejne kilka minut czasu prelekcyjnego należało do piszącej te słowa. W kilku zdaniach opowiedziałam zatem o „pedagogii boiska”, a więc dwóch światach zespołu klasowego: przestrzeni murawy i płaszczyźnie szkolnej. Nawiązując do Salezjańskiej Organizacji Sportowej (SALOS) podzieliłam się tym, czym fascynuję się na co dzień w pracy pedagoga gimnazjalnego, badacza własnej praktyki zawodowej. W dyskusji po wystąpieniu podkreślano nowy sposób konstruowania definicji szkoły, osadzonej w kategoriach przestrzeni i czasu.

Pozostałe dwa wystąpienia w tej grupie zaprezentowały przedstawicielki Kazachstańskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Abaya. Gauhar Ibatova poruszyła temat *Specyfiki rozwoju zdolności słowotwórstwa u dzieci z ogólnym niedokształceniem mowy*. W swoim narodowym języku przedstawiła profil grupy osób badanych - dzieci w wieku przedszkolnym (3.-4. rok życia) z niedokształceniem mowy skonfrontowanej z grupą dzieci rozwijających się prawidłowo. We wnioskach ujawniła także jakościowe i ilościowe różnice w sposobie słowotwórstwa oraz wskazała zdecydowaną potrzebę pogłębienia badań. Panel zamknęła Ainura Kabdyrova, mówiąc *O problemach kształcenia*

pedagogów szkół wyższych do pracy w warunkach edukacji inkluzyjnej w Kazachstanie. Doktorantka zajmuje się badaniami etapów rozwoju tak zwanej uczelnianej edukacji włączającej. Przygląda się zatem przygotowaniu kwalifikacyjnemu nauczycieli akademickich w kontekście ich pracy ze studentami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Prelegentka podkreśliła potrzebę doskonalenia pedagogów w tym zakresie.

Ciekawa forma dwudniowego spotkania podczas VI Międzyuczelnianej Konferencji Doktorantów pozwoliła na wymianę poglądów i wielowymiarowe dyskusje. Dodatkowo przyjazna atmosfera stworzona przez gospodarzy stanowiła niewątpliwą wartość wspólnego czasu obrad. Uczestnicy podczas paneli i w kulisach wyrażali przekonanie, iż pogłębiona refleksja nad wyzwaniami edukacyjnymi jest wartościowa i potrzebna. Profilowane metodologicznie debaty okazały się bardziej efektywne niż rozległe, przekrojowe wystąpienia. Zacieśnienie współpracy między ośrodkami akademickimi było widoczne już podczas trwania pierwszych godzin spotkania. Jestem przekonana, że współdziałanie badawcze i relacje towarzyskie zostaną podtrzymane i rozwinięte. Wyrazem tej potrzeby było nieoficjalne przyjęcie zaproszenia i deklaracja aktywnego uczestnictwa doktorantów z kilku ośrodków akademickich w Międzydyscyplinarnej Konferencji Doktorantów Uniwersytetu Szczecińskiego (MKDUS) jesienią 2017 roku.

Marta Borowiec
Uniwersytet Szczeciński